

BJÖRN GUSTAFSSON
BRITA SCHWARZ

Skattereformens betydelse för välfärdsfördelningen Vad kan fördelningsmodeller säga?

I denna artikel diskuterar Björn Gustafsson och Brita Schwarz hur fördelningsmodeller kan utnyttjas för att belysa exempelvis den pågående reformeringen av skattesystemet. De olika beräkningar som gjorts av skattereformens effekter visar skilda resultat. Författarna ger exempel på orsakerna till detta. De begränsningar som dessa modeller har är en annan viktig fråga. Modellerna beskriver inte hur de olika ekonomiska aktörernas beteende påverkas. Detta innebär att resultaten ger en bild av de kortsiktiga, snarare än de långsiktiga effekterna.

Inkomstskattereformer med relativt likartad inriktning är aktuella i många länder. Ett huvudmål kan sägas vara en strävan mot bättre fungerande marknader och därigenom ökad samhällsekonomisk effektivitet. Härtill kommer även strävan mot minskad "horisontell" olikhet. Det vill säga, skattesystemet bör bättre än tidigare behandla personer i liknande situationer likformigt. Medlen är sänkningar av skatteskalor, avdragsbegränsningar och breddningar av skattebasen. Sänkta marginalskatter medför med nödvändighet att skattesänkningen uppgår till större belopp vad gäller höga inkomster än vid låga inkomster. Blir det då låginkomsttagarna som förlorar på denna typ av reform? Eller bidrar de i mindre utsträckning till finansieringen eller kompenseras de med ökande transfereringar? Dessa

frågor har varit föremål för en intensiv debatt i Sverige såväl som i andra länder.

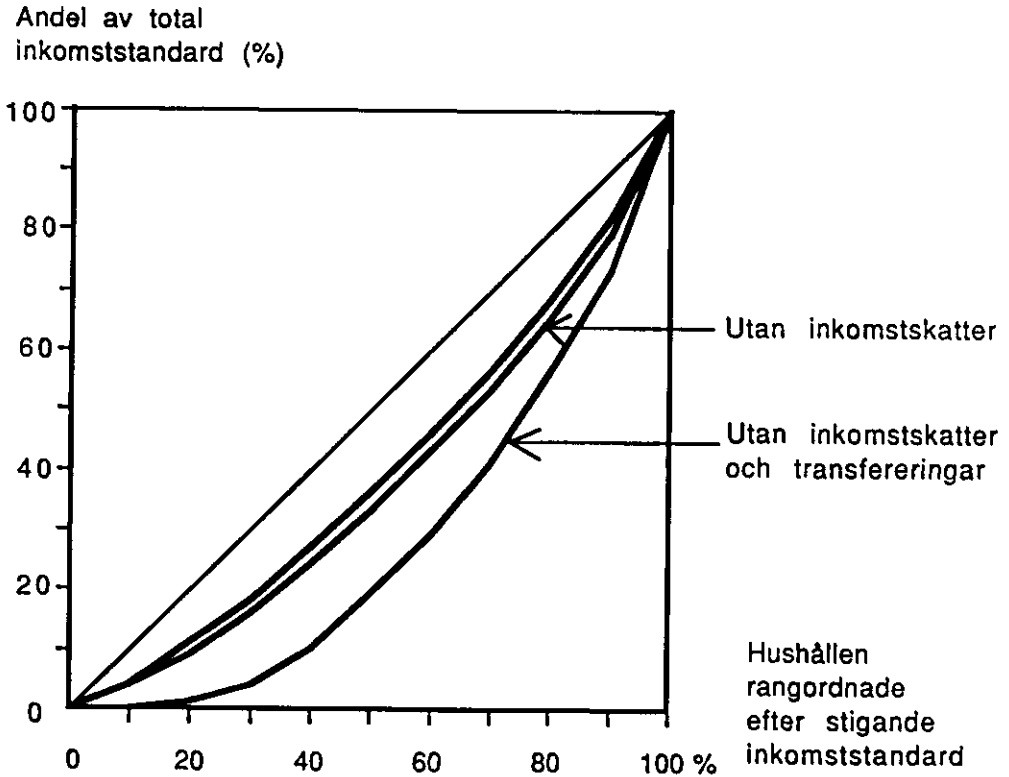
Under 1980-talet har förmågan att kvantifiera effekter av förändringar i transfererings- och inkomstskattesystemet ökat kraftigt. Löpande statistik som på familjebasis mäter inkomster, bidrag och inkomstskatter har tillkommit. Datorbaserade modeller, grundade på datamaterialen, har utvecklats. Två sådana, BEST-modellen vid EFI (Schwarz & Nyman [1989a]) och SCBs fördelningspolitiska modell, har kommit i mer allmänt bruk.¹ Hjälpmedlen har kommit till användning bland annat för att belysa skat-

* Arbetet med denna artikel har för Björn Gustafsson stötts ekonomiskt av Delegationen för Social forskning.

¹ Vid regeringskansliet användes vid början av 1980-talet en modell där dataunderlaget var ett antal typhushåll, Ds Fi 1983:3. Andra tidiga modeller konstruerades av enskilda forskare för att möjliggöra studier av inkomstskatters effekter på arbetsutbudet, se tex Andersson [1989]. För beskrivning av modeller i Storbritannien och Frankrike, se Atkinson & Sutherland [1988].

Docent BJÖRN GUSTAFSSON är verksam vid Nationalekonomiska institutionen, Göteborgs universitet, forskningschef BRITA SCHWARZ vid Ekonomiska forskningsinstitutet, Handelshögskolan i Stockholm.

Figur 1 Lorenz-kurvor för inkomststandarden 1985, med respektive utan inkomstskatter och transfereringar.

terreformens fördelningseffekter. Två bilagor skrevs till Inkomstskatteutredningen: En vid Finansdepartementet, Eklind & Johansson [1989], och en av fristående forskare, Schwarz & Nyman [1989b]. Några månader efter Inkomstskatteutredningen kom rapporter från LO och TCO som redovisade resultat av egna modellstudier.

Vi vill här belysa sådana modellers användbarhet, men även deras begränsningar. Vad kan man utifrån denna typ av modellanalyser säga om skattereformens betydelse för välfärdsfördelningen och marginaleffekter? Varför har de modellstudier som gjorts gett olika resultat? Detta diskuteras mot bakgrund av några konkreta räkneexempel. Inledningsvis behandlas mer allmänt inkomstskattesystemets effekter på välfärdsfördelningen.

Inkomstskattesystemets fördelningseffekter

Ett hjälpmedel vid studium av inkomstfördelningar är Lorenz-diagrammet (se Figur 1). För att rita in en kurva rangordnas först individerna efter stigande inkomst. På den horisontella axeln anges kumulerad procentandel av alla individer. Efter den vertikala axeln avsätts motsvarande kumulerade procentandel av den totala inkomsten. Så anger t ex punkten (20, 11) att de 20 procent med lägst inkomst tillsammans förfogar över 11 procent av den totala inkomsten. Om alla har samma inkomst kommer Lorenz-kurvan att överensstämma med diagonalen.

Inkomstfördelningar brukar sammanfattas i ett "olikhetsindex". Det existerar ett stort antal sådana index, varav Gini-

koefficienten torde vara det oftast använda. Den är ytan mellan Lorenz-kurvan och diagonalen satt i förhållande till hela ytan under diagonalen. Ju längre bort från diagonalen kurvan är belägen, desto större yta och högre värde för indexet. Gini-koefficienten kan anta värden från 0 till 1, ju högre värde desto större olikhet.

Som inkomstmått användes ofta förr i fördelningsstudier hushållens disponibla inkomst. Men detta ger egentligen enbart en beskrivning av den ekonomiska välfärdens fördelning för landets "hushållsförståndare", då utgifter för övriga hushållsmedlemmar jämföras med annan konsumtion, dvs övriga hushållsmedlemmar betraktas som konsumtionsvaror. Numera används vanligen som inkomstmått sk inkomststandard (equivalent income) och den beräknas så att hushållens storlek och konsumtionsbehov också beaktas. I det följande avses således med inkomstfördelning fördelningen av inkomststandard.

Inkomstskatternas betydelse för inkomstfördelningen brukar beskrivas genom att man jämför Lorenz-kurvan för den faktiska inkomstfördelningen med ett hypotetiskt fall utan inkomstskatt, men med allt annat lika. Detta illustreras i *Figur 1*, som avser förhållanden i Sverige år 1985. Att inkomstskatten ger en jämnare inkomstfördelning är inte självklart eftersom skatternas storlek inte enbart beror på skatteskalorna utan även på vilka avdrag som gjorts. De med höga inkomster har ofta stora avdrag. Men eftersom kurvan efter beaktande av inkomstskatter befinner sig närmare diagonalen, så kan vi dra slutsatsen att inkomstskatterna har en utjämnande effekt. Detta resultat är vanligt när det gäller utvecklade ekonomier, se O'Higgins m fl [1989].

Hur har inkomstskatternas omfördelningseffekt utvecklats? Enligt en ny studie, Gustafsson & Uusitalo [1990], ökade omfördelningseffekten kraftigt från 1967 till 1975. Detta är i överensstämmelse med

de resultat som erhöles av Jakobsson & Norman [1974]. Dessa studerade inkomstskatternas omfördelningseffekter 1950–1971, och med annan metodik. De senare drog slutsatsen att inkomstskattesystemets omfördelningseffekt var mer eller mindre konstant under perioden 1950–1964, men ökade därefter. Vid slutet av 1970-talet vände trenden, och inkomstskatternas omfördelningseffekt har kommit att minska.

I *Figur 1* har vi också visat en kurva för en situation då vi dessutom bortser från transfereringar från offentlig sektor. Denna befinner sig längst bort från diagonalen. Ytan mellan den yttersta och mellersta kurvan är större än mellan den senare och den inre. Det betyder att transfereringarna har större omfördelningseffekt än inkomstskatterna. Även detta är ett standardresultat för utvecklade ekonomier.

Skattereformens beståndsdelar

När Inkomstskatteutredningens betänkande (SOU 1989:33) kom i juni 1989 var huvuddragen i reformförslaget redan kända via massmedierna. Den statliga inkomstskatten skulle slopas helt 1991 för arbetsinkomster under 200 000 kr, vilket motsvarar något under 180 000 kr i 1989 års penningvärde. Inkomster därutöver beskattas med 20 procent. Detta ger ett skattebortfall på ca 60 miljarder kr. Härav finansieras 13 miljarder kr genom att fler inkomster görs skattepliktiga. Huvuddelen av den övriga finansieringen erhålls genom skärpt kapitalbeskattning, ca 25 miljarder kr, och genom ökad indirekt beskattning, ca 20 miljarder kr.

Ungefär en tredjedel av finansieringen av reformen belastar bostadssektorn. Denna del har närmare utretts av Bostadskostnadsutredningen (BKU, SOU 1989:71) som föreslagit ett nytt system för bostadsfinansiering och nya regler för bostadsbidrag. Våra räkneexempel nedan

avser effekterna av dessa utredningsförslag. De modifieringar som har gjorts under oktober – november 1989 vid den politiska behandlingen av förslagen ingår således ej här. I de politiska kompromissdiskussionerna har fördelningseffekterna tillmätts stor betydelse.

Räkneexempel

Alla de föreslagna förändringarna får givetvis betydande konsekvenser för hushållens ekonomi. Vi har gjort ett antal nya modellsimuleringar med EFI-modellen för att belysa fördelningseffekterna. De avser hushåll med "hushållsföreståndare" (hf, den i familjen som har högst inkomst) i åldern 20 – 64 år,² eller mer precist alla individer som ingår i dessa hushåll. Inkomstvariabeln är en inkomststandard som här beräknats genom att hushållens disponibla inkomster har delats med en jämförelsestandard som ungefär motsvarar existensminimum. Inkomststandard uttrycker således tillgången till ekonomiska resurser i relation till behoven.

Innan vi kommenterar resultaten vill vi framhålla att dessa av flera skäl endast ger, och endast kan ge, en ungefärlig bild. De modeller som använts i studierna av skattereformens fördelningseffekter bygger alla med nödvändighet på historiska data. Framskrivning av uppgifterna om hushållens inkomster m m till år 1989 innebär därför prognososäkerheter. Och genom att databasen endast avser ett urval hushåll finns det också statistisk osäkerhet.

Vidare kan familjernas bidrag till finansieringen inte bestämmas i detalj. Detta beror bl a på att vissa uppgifter saknas i databasen. Ett uppenbart exempel är måltidskupongerna. Det är heller inte självklart hur vissa förändringar skall modelleras. Detta gäller t ex inverkan av pensionsfondsbeskattningen.

Skillnader i Lorenz-kurvor för de olika

simuleringarna syns tydligast i tabellform, se *Tabell 1*. Lägg märke till att materialet har viktats med hänsyn till antalet individer i hushållen. Detta är en nödvändighet för att en individs inkomststandard skall tillmätas lika betydelse oberoende av om hon/han ingår i ett stort eller litet hushåll. Vår åsikt i denna metodologiska fråga överensstämmer med vad som under senare år framkommit i den internationella litteraturen om inkomstolikheter.³ För att erhålla punkterna på Lorenz-kurvorna har vi indelat materialet i tio lika stora grupper (deciler) efter stigande inkomststandard. Kolumn 1 i tabellen anger den kumulerade andelen av den sammanlagda inkomststandard år 1989 och den illustreras i *Figur 2*. Kolumn 2 visar fördelningen då skatteskalorna sänkts men ingen hänsyn tagits till övriga delar av reformen.

Värdena i kolumn 2 är alla lägre än i kolumn 1, så att Lorenz-kurvan befinner sig längre bort från diagonalen, se *Figur 2*. Detta illustrerar det i och för sig självklara resultatet att inkomstspridningen ökar om vi introducerar denna förändring i modellen men förutsätter allt annat oförändrat. Medan Gini-koefficienten för fördelningen i kolumn 1 är 0,169 har den i kolumn 2 stigit med 12 procent till 0,189.

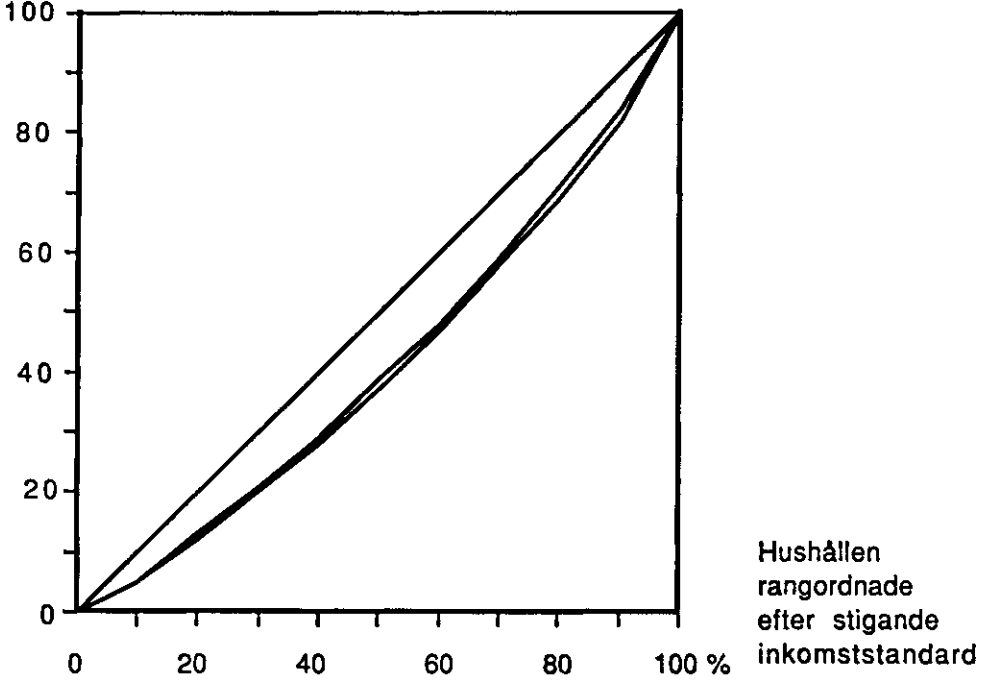
I kolumn 3 har vi tagit hänsyn till finansieringen av reformen men inte till de höjda barn- och bostadsbidragen. Alla värden i kolumn 3 är högre än dem i kolumn 2, vilket innebär att Lorenz-kurvan nu är närmare diagonalen. Gini-koefficienten har sjunkit till 0,178. Finansieringen har således en inte oväsentligt ut-

²Begränsningen dikteras av att vi inte modellerat förändringar i inkomstskattesystemet för pensionärer.

³Se tex Danziger & Taussig [1979], Cowell [1984] eller Kakwani [1986].

Figur 2 Lorenz-kurvor för inkomststandarden 1989 och efter marginalsattesänkning. Hf 20-64 år.

Andel av total
inkomststandard(%)

Tabell 1 Lorenzkurvor, och Gini-koefficienter beräknade under olika förutsättningar.

Decil	1 1989 års system	2 Sänkt skatt	3 Som 2 + finansiering	4 Som 3 + ökade transfereringar	5 Som 4 + reallöner höjda med 1%
1	5,3	4,9	5,1	5,2	5,2
2	12,5	11,8	12,1	12,5	12,5
3	20,6	19,6	20,0	20,6	20,6
4	29,2	28,0	28,6	29,3	29,3
5	38,5	37,1	37,8	38,6	38,6
6	48,3	46,9	47,8	48,5	48,4
7	59,0	57,5	58,4	59,1	59,1
8	70,5	69,1	70,0	70,6	70,5
9	83,5	82,4	83,2	83,5	83,5
10	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gini- koefficient	0,1690	0,1893	0,1780	0,1679	0,1683

jämnanne effekt. Men värdena för Lorenz-kurvan i kolumn 3 är genomgående lägre än i kolumn 1 och Gini-koefficienten är således fortfarande högre än i utgångsläget, ca 5 procent. Innan bidragsökningarna räknats in ger således reformförslaget en ökad olikhet.

I kolumn 4 har även höjningen av barnbidragen och bostadsbidragen tagits med. Vi ser hur denna Lorenz-kurva är närmare diagonalen än den i kolumn 3. Transfereringarna är alltså utjämnande. Störst effekt har här barnbidragen, trots att de inte är inkomstprövade. Det beror på att barnbidragshöjningen är betydligt större än höjningen av bostadsbidragen och på att barnfamiljerna, speciellt de med två eller fler barn, ofta tillhör de lägre decilerna.

Har finansieringen av reformen och ökningen av transfereringarna till fullo balanserat den ojämnhetskapande effekten av förändringen i skatteskalorna? Låt oss jämföra kolumn 1 och kolumn 4. För första decilen är värdet i kolumn 4 lägre än i kolumn 1, men skillnaden är den minst möjliga. Vi kan inte utesluta att den producerats av brister i vårt sätt att modellera reformen.⁴ Högre upp i tabellen går skillnaderna åt motsatt håll och Gini-koefficienten är något lägre än i utgångsläget. Resultaten pekar alltså mot att olikheten i befolkningens levnadsförhållanden inte påverkas i någon större grad av skattereformen. Skall man tala om förändring är det frågan om en liten utjämnning.

Nu är detta enbart modellresultat. Hur kan dessa tänkas avvika från verkligheten? I modellerna görs den förenklingen att 1989 års förhållanden används som jämförelsealternativ samt att 1991 års skatteregler räknas om till 1989 års prisläge och tillämpas på 1989 års statistiska uppgifter. För att bestämma effekterna av skattereformen skulle man i stället behöva prognosticera den framtida utvecklingen med respektive utan skattereform. Skillnaderna kan beröra olika områden:

den internationella konkurrenskraften, kommunalskatternas utveckling, arbetslösheten och hushållens anpassning till skattesystemet i vad avser t ex konsumtionsmönster, sparande, kapitalplaceringar, arbetsutbud, yrkesval etc.

Inkomstspridningen kan bli större än vad modellresultaten anger, t ex genom anpassningar som minskar effekten av den ökade kapitalbeskattningen eller genom att ett ökat arbetsutbud kan ge större inkomstförbättringar för höginkomsttagare än för låginkomsttagare. Å andra sidan kan en jämnare marginalskatt underlätta en konjunkturanpassning av arbetsutbudet och därigenom ge mindre arbetslöshet. En konsekvens av reformen kan också vara ökad total efterfrågan. Det finns anledning anta att när arbetslöshets-talen sjunker, så minskar inkomstspridningen (Noland [1987]).

Inverkan på inkomstfördelningen av anpassningen i ekonomin illustreras med ett exempel i kolumn 5. I detta antas reallönerna som en följd av reformen öka med 1 procent i enlighet med Inkomstskatteutredningens antagande för kort sikt. I detta fall ligger Lorenz-kurvan på något ställe något längre bort från diagonalen än i kolumn 4, och Gini-koefficienten stiger marginellt. Logiken bakom detta är att studerande, förtidspensionärer och andra som är kraftigt beroende av transfereringar från offentlig sektor inte direkt får del av en realinkomstökning.

Tabell 2 belyser hur skattereformen påverkar den genomsnittliga standarden i olika familjetyper. En standard på 1 motsvarar ungefär existensminimum, och genomsnittet år 1989 för hela befolkningen är ca 1,8. Tabellen visar att reformpaketet

⁴ Exempelvis överskattas ökningen av bostadskostnaderna för personer som inte haft en egen bostad hela året, t ex studerande eller personer som varit utomlands någon del av året.

Tabell 2 Inkomststandard för olika familjetyper. År 1989 och efter skattereformen (1991) under en antagen realinkomstökning om 1 procent. Familjer med föreståndare 20 – 64 år.

	Inkomststandard 1989 (utgångsläge)	Inkomststandard 1991 efter skattereform	Procentuell förändring	Genomsnittlig arbetsvolym per vuxen
Ensamstående utan barn	1,75	1,78	1,4	72
Ensamstående med ett barn	1,62	1,70	4,6	76
Ensamstående med två eller fler barn	1,44	1,51	4,5	66
Par utan barn	2,28	2,32	2,0	75
Par med ett barn	1,89	1,94	2,5	84
Par med två barn	1,65	1,71	3,6	83
Par med tre eller fler barn	1,42	1,52	6,6	75

inte är neutralt med hänseende till familjetyper. Reformen ter sig mer gynnsam för familjer med barn än hushåll utan barn. Detta beror bl a på de höjda barnbidragen och flerbarnstilläggen. Vi har gjort beräkningar som visar att utan bidragshöjningarna blir utfallet sämre för barnfamiljerna än för dem som inte har barn. Lägg också märke till att skillnaden i inkomststandard mellan dem utan respektive med barn även efter reformen är betydande.

I tabellen anges också medelvärde för arbetstiden uttryckt som andel av heltid. Att den genomsnittliga arbetstiden är låg för ensamstående utan barn sammanhänger bland annat med att många studerande ingår i denna grupp. Om vi antar att arbetstiden främst ökar bland hushåll utan barn och att studielån och studiebidrag uppjusteras med hänsyn till finansieringens effekter på konsumentprisindex blir det mindre skillnader i utfall mellan familjetyperna.

Marginaleffekter

Jämfört med andra länder har marginaleffekterna i det svenska transfererings- och inkomstskattesystemet varit höga, se tex

Aguilar & Gustafsson [1989]. Vi har med hjälp av modellen tagit fram uppgifter om dels marginalsatserna och dels de sammanlagda marginaleffekterna av inkomstskattorna och bostadsbidragen. *Tabell 3* visar resultatet för den i familjen som har den högsta arbetsinkomsten.

Före skattereformen hade 75 procent marginalsatser högre än 40 procent, och hela 35 procent över 55 procent. Med skattereformförslaget får ingen en marginalsatt på över 55 procent eftersom statsskatten som högst är 20 procent och den högsta kommunalskatten i det undersökta urvalet var lägre än 35 procent.

Tabell 3 Andel familjer med höga marginalsatser och marginaleffekter före och efter skattereformen.

Marginalsatser, procent			
	> 40	> 55	> 70
1989	75	35	12
1991	20	0	0
Marginaleffekter, procent			
	> 40	> 55	> 70
1989	78	40	13
1991	30	1	1

Bara 20 procent av familjerna har marginalskatter över 40 procent, vilket är den andel som efter 1991 beräknats ha arbetsinkomster över 200 000 kr. Sänkningen av marginalskatterna måste betecknas som mycket kraftig.

Tar vi hänsyn till den marginaleffekt som kommer från avtrappningen av barnfamiljernas bostadsbidrag, blir det fler med effekt över de givna gränserna. Efter reformen berörs ca 10 procent av marginaleffekter från bostadsbidragen. Det är dock endast ca 1 procent, som både har bostadsbidrag och betalar statlig inkomstskatt, och de får en marginaleffekt på drygt 70 procent.

Enligt det kompromissförslag som blivit resultatet av regeringens överläggningar med övriga partier i oktober 1989 sänks gränsen för statlig inkomstskatt från 200 000 kr till 180 000 kr. Andelen familjer med marginalskatter omkring eller över 50 procent ökar därigenom med 10 procent och andelen med marginaleffekter på drygt 70 procent ökar till ca 3 procent.

Skattereformens mål

De använda modellernas allvarligaste begränsning är att de inte ger någon information om i vilken utsträckning de angivna syftena med skattereformen nås.

Ett av syftena är ökad rättvisa genom reducerat utrymme för skatteplanering och genom att personer med lika inkomster (inklusive skattefria förmåner) får betala lika höga skatter. Det finns två slag av svårigheter med att beskriva effekter på den horisontella rättvisan. För det första har man inte tillgång till alla de uppgifter som behövs för att bestämma den "faktiska" inkomsten, eftersom de befintliga datakällorna i stor utsträckning härrör från skattetaxeringarna och således bestäms av dagens skattesystem. För det andra finns det olika uppfattningar om vad som bör avses med faktisk inkomst.

Var går t ex gränsen mellan skattefria förmåner och nödvändiga utgifter för inkomstens förvärvande? Motståndet mot den kraftiga reduceringen av avdragsrätten för resor till arbetet kan tolkas som en skillnad i rättvisepuffattningar inom detta område.

Ett huvudsyfte med skattereformen är att förbättra den samhällsekonomiska effektiviteten genom att reducera snedvridningar och att öka flexibiliteten på arbets- och kapitalmarknaden. Effektivitetsförbättringarna har i debatten kommit att betecknas "dynamiska effekter" och har blivit liktydiga med ett ökat arbetsutbud. Många andra effekter, t ex ett effektivare kapitalutnyttjande, bättre anpassning till internationella förhållanden, minskad risk för arbetslöshet etc kan dock ha minst lika stor betydelse. Att dessa faktorer inte explicit ingår i modellerna beror naturligtvis på vår begränsade kunskap om hur ekonomin kan komma att utvecklas på kort och lång sikt, med eller utan skattereform.

På ett område, de sänkta marginaleffekternas direkta inverkan på arbetsutbudet, har försök gjorts till kvantitativa uppskattningar. Som debatteras på annan plats i detta nummer är skillnaden mellan resultaten stora; de varierar från ca 1 procent till 8 - 10 procent.

Skilda slutsatser om fördelningseffekter

Enligt exemplen i Tabell 1 medför skattereformen knappast ökad välfärdsspridning, trots de kraftiga marginalskattesänkningarna. Ändå har förslaget fördelningseffekter kritiserats. Argumenten har bl a hämtats från LOs modellstudie. Preliminära och opublicerade delresultat ägnades på ett tidigt stadium stor uppmärksamhet i massmedierna. Huvudbudskapet var att de som har inkomster under 125 000 kr förlorar sammantaget 4 miljarder på reformen.

Hur kan olika modellstudier ge så

skilda resultat? Detta måste synas förvånande, inte minst eftersom Inkomstskatteutredningen, LO och TCO använde i huvudsak samma modell och databas. Vi skall här visa några av huvudförklaringarna.

Enligt Tabell 1 påverkas Lorenz-kurvorna relativt obetydligt av antagandet om en samhällsekonomisk effektivitetsvinst på 1 procent, jfr kolumn 4 och 5. Fördelningsdebatten har emellertid knappast förts i termer av ökad eller minskad inkomstspridning utan mer kommit att gälla hur många och vilka som vinner eller förlorar på reformen. Härigenom får effektivitetsvinsternas storlek på ett helt annat sätt avgörande betydelse eftersom större vinster ger färre förlorare. I Inkomstskatteutredningens modellstudie antas att effektivitetsvinsterna motsvarar en reallöneökning på 1 procent på kort sikt och 4 procent på längre sikt. LO och TCO däremot satte i sina studier effektivitetsvinsterna lika med 0. Man har därför fått en större andel förlorare, över 20 procent (650 000 – 800 000 hushåll med hf 20-64 år).

Att antagandet om effektivitetsvinstens storlek har stor betydelse för modellresultaten illustreras i Tabell 4. Våra beräkningar här innefattar förslagen från Boendekostnadsutredningen. Eftersom de räntelån som ersätter räntebidragen inte belastar modellens familjer, de skall

återbetalas först om 15-20 år, får vi även i nollalternativet en lägre andel förlorare.

Alla uppgifter om andelen förlorare är dock på sätt och vis missvisande, eftersom modellerna undertrycker förändringarnas tidsprofil. Delar av finansieringen, t ex reavinstbeskattningen, påverkar hushållen med viss fördröjning och inte omedelbart som antagits i modellsimuleringarna. Andelen hushåll som märker någon försämring kan därför vara betydligt mindre.

LO-rapporten innehåller två delstudier, en "individstudie" och en "hushållstudie". Den senare motsvarar närmast det alternativ vi belyst i kolumn 4 i Tabell 1. I rapporten anges här också att man "inte kunnat konstatera att förslaget resulterar i ökad inkomstspridning mellan hushåll".

I individstudien ingår ej höjningen av barnbidragen och den motsvarar således närmast det fall vi belyst i kolumn 3. Det finns emellertid också andra metodologiska skillnader jämfört med våra exempel. I LO-studien har man inte studerat individernas inkomststandard, dvs inkomsten har inte relaterats till behoven. Inkomsterna och utgifterna har delats upp mellan makar med ledning av deklara-tionsuppgifterna vilket kan få högst diskutabla konsekvenser. Så kan detta t ex medföra att en hemmama, gift med en höginkomsttagare, har registrerats som en låginkomsttagare och i modellen kan komma att belastas med den höjda fastighetsskatten och den skärpta kapitalbeskattningen. LO-metoden innebär således att låginkomsttagarna i modellanalysen tilldelas en del av höginkomsttagarnas skattehöjningar.

Ytterligare en orsak till det negativa utfallet i LOs individstudie var att man här infört en regressiv skatt på 1 procent av nettolönen, en skatt som inte ingår i skattereformförslaget. Skatten motiverades med att LO ville att skattereformen skulle totalfinansieras utan hänsyn tagen till de dynamiska effekterna. Att detta krävde ett extra budgettillskott berodde på att

Tabell 4. Andel hushåll med föreståndare 20 – 64 år som får minskad disponibel inkomst.

Löneökningsantagande, procent	Andel, procent
0	12
1	9,4
5	1,4
10	0

RINKs finansieringsförslag gav en underfinansiering på 3,4 miljarder kronor enligt LOs modellberäkningar.

Modellresultaten påverkas således både av metodfrågor och av vilka förutsättningar som introduceras. Det syns här vara en fördel att olika intressenter kan använda modellerna och få en överblick över konsekvenser av olika antaganden och modifieringar av förslagen. Detta kan ha bidragit till att en överenskommelse över partigränserna kunde träffas på så pass kort tid.

Slutsatser

Skattereformen innebär mycket omfattande sänkningar av marginalskatterna, även om nedjusteringarna blivit lägre än det ursprungliga utredningsförslaget. Sett isolerat förstärker sänkningarna inkomstspridningen, men enligt våra räkneexempel motverkas denna effekt både av finansieringens utformning och av höjningar av barnbidragen. Hur många som förlorar på reformen är avhängigt tidsperspektivet och storleken av reformens effektivitets-effekter.

Datorbaserade fördelningsmodeller har i samband med skattereformen kommit till betydligt bredare användning än tidigare. Vi har här använt skattereformen som exempel både för att belysa deras användningsområde och deras begränsningar. En gräns sätts av det datamaterial som utnyttjas och dess aktualitet. Modellerna är primärt lämpade för att belysa kortsiktiga konsekvenser av förändringar i inkomstskatter och bidragsregler. Men de är inte lika utvecklade för studier av t ex effekter av den indirekta beskattningen. Modellerna beskriver ej hur förändringar i de studerade systemen påverkar olika ekonomiska aktörers beteende. Detta är en väsentlig begränsning då man vill studera de långsiktiga konsekvenserna av större förändringar. En möjlig risk är därför att modell-

studierna fokuserar intresset på kortsiktiga lösningar så att väsentliga, men svårkvantifierbara, långsiktiga effekter inte ägnas tillräcklig uppmärksamhet.

Referenser

- Aguilar, R & Gustafsson, B, [1989], "Public Sector Transfers and Income Taxes. An International Comparison with Micro Data". Nationalekonomiska institutionen vid Göteborgs universitet, Memorandum 117.
- Andersson, I, [1989], *Familjebeskattning, konsumtion och arbetsutbud*. Ekonomiska Studier utgivna av Nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet nr 29, Göteborg.
- Atkinson, A & Sutherland, H, (utg), [1988], *Tax-Benefit Models*. ST/ICERD Occasional Paper 10, London School of Economics.
- Cowell, F, [1984], "The Structure of American Income Inequality". *Review of Income and Wealth*, Vol 30, s 351 – 375.
- Danziger, S & Taussig, M K, [1979], "The Income Unit and the Anatomy of Income Distribution". *Review of Income and Wealth*, Vol 25, s 365 – 375.
- Eklind, B & Johansson, R, [1989], "Skattereformens fördelningseffekter". Bilaga 8, SOU 1989:33.
- Finansdepartementet, [1983], *Fördelningsstudier som underlag för regeringsbeslut. Beskrivning av analysmodell med tillämpning på förslagen i två propositioner*. Ds Fi 1983:8. Liber, Stockholm.
- Gustafsson, B & Uusitalo, H, [1990], "Income Distribution and Redistribution during Two Decades – Experiences from Finland and Sweden", i Persson, I, (utg), *Generating Equality in the Welfare State – The Swedish Experience*. Norwegian University Press.
- Jakobsson, U & Normann, G, [1974], *Inkomstbeskattningen i den ekonomiska politiken*. Industriens utredningsinstitut, Uppsala.
- Kakwani, N, [1986], *Analyzing Redistributive Policies. A study using Australian data*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Landsorganisationen, [1989], *LOs fördelningsstudie av skatteförslagets effekter*.
- Noland, B, [1987], *Income Distribution and the Macroeconomy*. Cambridge University Press, Cambridge.
- O'Higgins, M, Schmauss, G & Stephenson, G,

- [1989], "Income Distribution and Redistribution: A Microdata Analysis for Seven Countries". *Review of Income and Wealth*, Vol 35, s 107 – 131.
- SOU 1989:33, *Reformerad inkomstbeskattning*, Betänkande av Utredningen om reformerad inkomstbeskattning.
- SOU 1989:71, *Ny bostadsfinansiering*, Betänkande av Bostadskostnadsutredningen.
- Schwarz, B & Nyman, K, [1989a], *Skatter och transfereringar till hushållen. En utvärderingsmodell med tillämpningsexempel från bostadssektorn*. BFR rapport R28:1989.
- Schwarz, B & Nyman, K, [1989b], "Fördelningseffekter av reformerad inkomstbeskattning". Bilaga 17, S O U 1989:33.
- Tjänstemännens Centralorganisation, [1989], *PM den 2/10*, Sekretariatet.